

A könyvtár és szolgáltatásai

Vázlat:

- Könyvtár fogalma
- Feladatai:
- Csoportosítása:
- A könyvtár egy lehetséges felépítése:
 - olvasóterem
 - szabadpolcos rendszer
 - Multimédia övezet
- A szépirodalmi művek és az ismeretközlő irodalom csoportosítása, rendszere.
- A tudományos szakirodalmi csoportosítása, rendszere.
- A könyvtári szolgáltatások.

Könyvtár: Olyan intézmény, amely különböző típusú dokumentumokat gyűjt, rendszerezzi és a felhasználók rendelkezésére bocsátja

Feladatai:

- közvetíteni az általános műveltséget,
- kutatási, fejlesztési tevékenységek szakirodalmi igényeinek kielégítése,
- megőrizni és hozzáférhetővé tenni az egyetemes valamint a tudományos kutatások szempontjából jelentős könyvtári anyagot.

Csoportosításuk többféle szempont alapján lehetséges:

- Tulajdonjog alapján: magán vagy közkönyvtár
- Hozzáférhetőség alapján nyilvános vagy korlátozottan nyilvános.
- Funkció, társadalmi kapcsolódás alapján a leggyakrabban megtalálható könyvtár típusok:
 - Nemzeti könyvtár
 - Közművelődési könyvtárak
 - Szakkönyvtárak
 - Felsőoktatási könyvtárak
 - Iskolai könyvtárak

A **könyvtárak különböző típusai** jöttek létre annak érdekében, hogy, ki tudják szolgálni a kutatói, tanulói, művelődési és szórakozni vágyó embereket. A könyvtár típusok nem függetlenek, hanem egymással kapcsolatot tartó, egymást segítő könyvtári hálózatot alkotnak.

A **nemzeti könyvtárak** az a feladata, hogy egy adott nemzethez vagy annak nyelvéhez, nyelvvelhez tartozó minden dokumentumot beszeressen és feldolgozzon. Ez azt jelenti, hogy például az Országos Széchényi Könyvtár (Széchényi István apja nevével nevezték el: Széchényi Ferenc=jét db é-vel írva) teljesességre törekedve gyűjt minden magyar nyomdából kikerült művet, s a kifáradón megjelent magyar nyelvű anyagokat. Ezen kívül igyekszik megszerezni a hazánkról szóló legfontosabb dokumentumokat is, tekintet nélkül arra, hogy milyen nyelven íródtak. Összefoglaló nevük: **HUNGARIKUM**. A nemzeti könyvtárak rendelkeznek kötelekpéldány joggal, azaz minden kiadványból kötelezően kapnak példányt.

A **közművelődési könyvtár** hálózatban találkoznunk leggyakrabban, hiszen ide tartoznak a **mezei, a városi és a községi könyvtárak** is. Ennek a csoportnak egész működését meghatározza, hogy lakossági igényeket kell kielégítenie.

Az átlagos közművelődési könyvtár jól kiszolgálja a tanulói, művelődési és szórakozni vágyó közönség igényeit, a nagyobbak elkülönített gyermek, ifjúsági, zenei részleggel egykeznek alkalmazkodni a különböző könyvtáriátogató rétegekhez. A közművelődési könyvtáraknál az egyes átlpusok szervesen egymásra épülnek, így általában a főkönyvtár – városi könyvtár – mezei könyvtár modellel találkozhatunk. Ezek praktikusán megosztják a dokumentumok elérését, használatát, és a könyvtári élet említtett „kellemes,, oldalát a lehető legközelebb viszik az olvasóhoz.

A **szakkönyvtárak** a legspeciálizáltabb könyvtárak, hiszen feladatuk egy-egy szakmai terület leg tudományág szakirodalmi és információs igényeinek a kielégítése. Természetesen az egyes speciális intézmények (például tudományos kutatóintézetek) is rendelkeznek saját gyűjteményeivel, amelyek, ha nem is nyilvános könyvtáriként tartoznak bele a szakkönyvtári rendszerbe, de

szolgáltatásaikkal (például másolatküldés, könyvtárközi kölcsönzés) segíteni tudják a szakkönyvtári rendszer munkáját. Pl: Orvosi Könyvtár Bp.

A **felsőoktatási könyvtárak** nagyon régi intézmények, és feladatuk sem igen változott az elmúlt 6-700 év során: az adott oktatási intézmény oktató – nevelő és tudományos tevékenységének kiszolgálása. Bár ezek a könyvtárak is nyilvános könyvtárak, zömükben mégis az egyetemi oktatók és hallgatók igényeivel foglalkoznak. Ez azt is jelenti, hogy a tudományos kutatás, magas szintű oktatás igényei miatt ezeknek a könyvtáraknak igen elevenen kell reagálniuk az információk társadalom kihívásaira, így az új könyvtári technológiákat, azok használatát és oktatását is ezek a könyvtárak veszik át elsőként.

Pl: BME Könyvtára, SOTE könyvtára

Az oktatási intézményekben működnek az **iskolai könyvtárak**. Ez a típus számokra is ismerős, hiszen a napi munkád egyik legfontosabb segítője. Amellett, hogy a tanároknak és a diákoknak biztosítja az iskolai munkához szükséges dokumentumokat, ez a szintere az önálló könyvhasználat megtanulásának is. Kis településeken előfordul, hogy az iskolai könyvtár egyben a falu vagy község legnagyobb könyvgyűjteménye is, ekkor közművelődési feladatokat is elláthat.

A könyvtár egy lehetséges felépítése:

a) **Olvasótermi szolgálat:** az állomány helybeni használatra történő kiadása. Ez erre a célra fenntartott helyiségben, az olvasóteremben, olvasószobában vagy helyben olvasó térben megy végbe, amely olvasóasztalokkal, székekkel és külön kézikönyvtárral van ellátva. Nagyobb könyvtárakban az általános olvasóterem mellett külön folyóirat- és szakolvasókat rendeznek be, közművelődési könyvtárakban pedig ifjúsági és gyermekolvasókat is. A kézikönyvtár anyagát külön olvasótermi katalógus tartalmazza.

b) **Zárt raktár és szabadpolcos rendszer**

A lényegi különbség abból fakad, hogy az olvasóteremben, a kölcsönzöben szabadon hozzáférhető-e a könyvtári állomány nagyobbik része: vagy a dokumentumok tetemesebb része zárt raktárban van, ahova az olvasók nem mehetnek be.

A zárt raktári rendszerű könyvtárak az olvasó és a dokumentum között a képes a katalógus, a számítógépes rendszer és a tájékoztató könyvtáros. A kisebb gyűjteményekben a könyvtári anyag szabadon hozzáférhető az olvasóik terében. Az ilyen tájékoztató szabadpolcos rendszernek nevezzük. Ennek legnagyobb előnye, hogy az olvasók **közvetlen kapcsolatba** kerülhetnek a dokumentumokkal, korlátozás nélkül bolyonghatnak a szakrendben elhelyezett könyvespolcok között és **szabadon válogathatnak** Nem ritka az sem, hogy a könyvtárak a vegyes rendszert választják. Így van egy jelentős szabadpolcos rendszer, de a ritkábban használt vagy védendő, értékesebb állományt zárt raktárban tartják.

c) **Multimédiás övezet:**

Nagyobb könyvtárakban külön multimédiás részi alakítanak ki, melyben a multimédiás eszközök használatát lehetővé tevő számítógépek(CD, DVD lejátszó) fejhallgató stb, található. Kisebb könyvtárakban az olvasótermi részen alakítják ki a **multimédiás övezetet**.

Az olyan lemezeket, amelyekre írott szöveget, álló- vagy mozgóképet és hangot is rögzítettek, **multimédiának** nevezik. (ha például iradalmórára készülsz, található a könyvtárban olyan cd-t, amelyen elővashatod a szépirodalmi művet, meghallgathatod azt színművészek tolmácsolásában, láthatsz fénykép- és filmfelvételeket az alkotóról, s esetleg még a mű megzenésített változataival is megismerkedhetsz)

A multimédiát kezelő program lehetővé teszi, hogy az egyes adatok közötti keresés, továbblépés menélet maga a felhasználó határozza meg, természetesen a program kidolgozói által előre típített kapcsolatok alapján.

A könyvtári szolgáltatások általánosan.

1. **Kölcsönzés:** könyv,folyóirat, hanganyag (videó, hangkazetta, CD, DVD,)
2. **Helyben olvasott:** könyv folyóirat hanganyag (videó, hangkazetta, CD, DVD,)
3. **Könyvtárközi kölcsönzés.**
4. **Könyvtári előjegyzés**
5. **Internet használat**
6. **Fénymásolás**
7. **Könyv, szakdolgozat kérés stb.**

A MEK (Magyar Elektronikus Könyvtár) szolgáltatásai:

A magyar Hálózat hősorában, a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján úgy tűnt, az Internet néhány egyetemista és kutató privát szórakozása lesz, egy-két e-mail és chat erejéig. Mostanra meg ott van minden asztalon (vagy bár lenne). Az elektronikus könyvtár ötlete már 1994 tavaszán felmerült és az év őszére el is készült néhány teszt-gyűjtemény a pesti Közgáz és a Miskolci Egyetem szervezletén. A MEK központi gopher és FTP szolgáltatása 1995 tavaszán indult a helka.tif.hu gépen, majd 1996 júliusában elkészült a Web-felület is. A MEK 1999 szeptemberétől az Országos Széchényi Könyvtár szakmai és anyagi támogatásával működik tovább.

A gyűjtemunka eredményeként mára témák szerint csoportosítva megtalálható benne az Interneten és más számítógépes adathordozókon publikált magyar szak- és szépirodalom legjava: több mint 4000 szöveges dokumentum. Számítógépes kézikönyvek, prózák és verseskötetek, a legkülönbözőbb témájú tanulmányok, oktatási segédletek, konferencia-anyagok, szövegrak és térképek. K.lasszikus és modern szépirodalom egyaránt fellelhető itt, kortársak és magyar, valamint világhíradalmi

"nagy nevek" mellett, mint: Mikszáth Kálmán, Dante és Bocaccio, Arany és Petőfi stb. Ez a szövegeknek nagyjából felélt teszi ki, a szakirodalmi rész pedig a műszaki, a társadalmi- és a természettudományok köréből szinte valamennyi témában kínál anyagokat.

Az Interneten mára az jeleníti a legnagyobb problémát, hogy a rengeteg - sokszor milliónyi - találat közül sok olyan érdekesség van, amire sajátos dögölt link (elévült). A MEK-ben archivált dokumentumok mindegyikét könyvtárosok válogatták, és szükség esetén javították, illetve korrekciójázták is a szövegeket - mindegyik épen és gondozott formában várja a letöltéseket. Sőt, mára az sem ritka, hogy kizárólag elektronikus formában publikálnak a szerzők - így csupán itt található meg ezek a szövegek. Az anyagok mindegyike igen könnyen letölthető webes (HTML, HTM) vagy ZIP tömörített formátumban van fent: ezek igen könnyen kezelhetők. A tömörítés lehetővé teszi, hogy gyorsabban töltsék le a fájlbba a szövegeket, majd otthoni gépünkön immár Internet-kapcsolat nélkül is tudjuk olvasni. Az e-könyvek terjedésével ennek szerepe is fel fog értékelődni.

Ezeket túl a könyvtár gyűjti a magyar és nemzetközi folyóiratok Internet-oldalainak linkjeit, de tartalmazza számos magyar folyóirat anyagát is. Valamennyi webes szolgáltatás ingyenes és mindenki számára nyilvános.

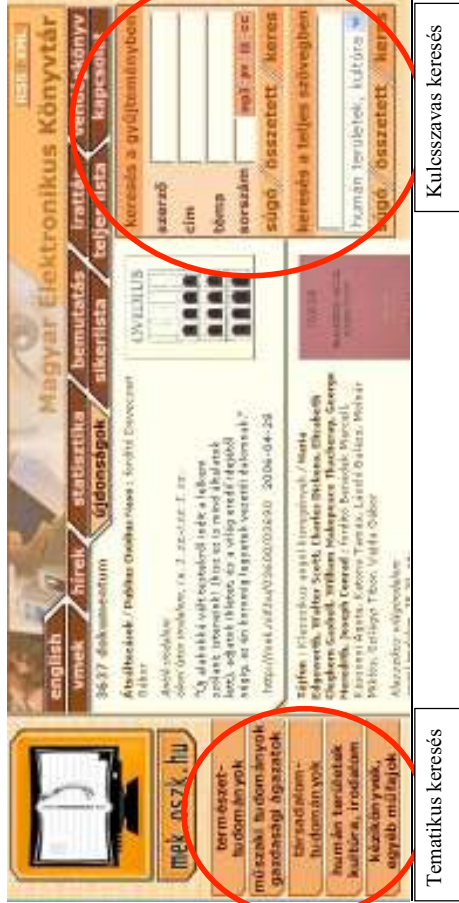
Legújabbban a Bertót szerlemből című diaktanológiai ajánlák a szerkesztők, mely 14-20 éves diákok novelláit tartalmazza. Ugyanakkor figyelembe veszi az Euklidesz Elemekinek digitális változata is, hiszen ez a (geometriai) szöveg képezte alapját az újkori Európa tudományos fejlődésének, szinte valamennyi tudományterületen.

A **katalógusban szerző, cím, kulcsszó, vagy "egyébként név" alapján kereshetünk**, a folyamat gyors, és még arra is van lehetőség, hogy ne csak a címlétrások között, hanem magukban a szövegekben is keressünk. Ez szinte meghatározó az adatbázis hasznosságát és alkalmazhatóságát. Sőt, a teljes katalógus is megtekinthető egyben - bár ez a forma kevésbé kezelhető.

A Magyar elektronikus könyvtár Internetes címe: <http://www.mek.ozsk.hu/>, ez lezárt szolgáltatás, az újabb: <http://www.mek.oszk.hu>

A MEK keresés esetében kereshetünk a dokumentum jellemző adataira: (cím, szerző, téma...stb.), de kiválaszthatjuk a keresett dokumentum formátumát is: mp3, pv, lit, cc.

A hagyományoshoz képest egy másik szolgáltatást is nyújt. A digitális tárolás következtében kereshetünk a teljes szöveges dokumentumok tartalmában is (Lásd az ábrán jobbra). Ha az itt látott kereső felület kevésnek bizonyul, akkor az „összetett” keresés gombra kattintva a jobb oldali oszlopban a Szabadszavas keresés ablak, ha tudományterületek szerint szeretnénk keresni, akkor a kiválasztott terület nevére kattintva a baloldali oszlopban kapjuk a lenti két ablakot. Ezek leírása az ábráról leolvasható.

Kulcsszavas keresés

Tematikus keresés

Szabad szavas összetett keresés:

Tematikus keresés:

Felhasznált irodalom:

- Szabó Pap Edit: Könyvtári informatika I-II
- Rozgonyi-Bonus Ferenc: Informatika 10 o.
- Kaisanyi-Sándor Könyves-Toth Lilla: Informatió könyv könyvtár 2
- Vértessy Miklós: Könyvtárosok lexikona
- Sulinet - Magyar Elektronikus Könyvtár Iskola e-Tananyag Iskola